

розподілу на власний розсуд у житловій зоні установи та дисциплінарному ізоляторі, використовував такий розподіл, у тому числі, як покарання та заохочення;

11. проводив так звані співбесіди із засудженими, які прибували до подальшого відбування покарання в «Снігурівській виправній колонії № 5», доводив до них свої вимоги утримання та визначав, до якої касти буде відноситись засуджений;

12. інше.

Однак в цій частині пред'явлене обвинувачення є неконкретизованим, а саме, коли саме та які саме дії були вчинені ОСОБА_1, не конкретизовано, кому він сприяв у вчиненні злочинної діяльності, кого саме він спонукав та/чи координував у здійсненні злочинної діяльності, чи мало на меті розподіл матеріальних цінностей забезпечення злочинної діяльності» [7]. Зважаючи на зазначене, суд виправдав Д. за ч. 2 ст. 255-1 КК.

Підсумовуючи, слід відзначити, що законодавче визначення поняття «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу» зазнає постійної та несправедливої критики з боку науковців, оскільки містить низку недоліків, є досить неконкретизованим, з великою кількістю оціночних ознак, а тому потребує удосконалення. Проте які бинедоліки не містило аналізоване поняття, воно неодмінно вимагає якісного тлумачення, з тим щоб надати практичним органам інструмент для правильного застосування відповідних положень КК. Для цього слід спиратись на існуючу законодавчу конструкцію тексту п. 2 примітки до ст. 255 КК.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : Закон України від 04 червня 2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#n7>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Тростюк З. А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України : монографія. Київ : Атіка, 2003. 144 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

5. Російсько-український словник правничої мови за ред. А. Ю. Кримського. Збірник Історично-Філологічного Відділу, № 41. Київ : Друкарня Української Академії Наук, 1926. 322 с.

6. Словник юридичних термінів (російсько-український) / уклад. Ф. Андерш, В. Винник, А. Красницька, А. Полешко, О. Юрчук. Київ : Юрінком, 1994. 322 с.

7. Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області у справі № 485/821/21 від 03 грудня 2021 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101593222>.

УДК 343.36

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/551-554

Юлія ХРИСТОВА

докторант кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО НАСЛІДКИ КРИМІНОГЕННИХ ВПЛИВІВ НА БЕЗПЕКУ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В цілому аналіз останніх кримінологічних досліджень довів, що під криміногенним впливом на безпеку правосуддя доцільно розуміти сукупність криміногенних чинників, які впливають на зниження її рівня. До основних із них в умовах воєнного стану в Україні належать:

- відсутність стратегічного планування забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні;
- відсутність захищених від небезпеки артилерійських, ракетних та інших обстрілів держави-агресора територій в цілому та місць для здійснення правосуддя зокрема (за винятком обладнаних в укритті судових установ залів для розгляду справ, як, наприклад, у

Вінницькому апеляційному суді, де в лютому 2023 р. вперше в Україні було обладнано таку залу) [1], а також функціонування та відновлення функціонування об'єктів правосуддя на територіях, близьких до бойових дій;

- загроза затримання суддів та їх близьких родичів окупантами на тимчасово невідконтрольних територіях України;

- наявність загрози замінування, а також псевдомінування будівель судових установ для здійснення впливу на правосуддя (понад 3500 повідомлень про можливі замінування майже 5000 будівель судів, органів та установ системи правосуддя у 2023 р.) [2];

- стрімке збільшення порівняно з довоєнним періодом кількості спроб відвідувачів пронести в судові установи заборонені предмети, в тому числі зброю і вибухові боєприпаси, що також становить потенційну загрозу для суддів та учасників судового процесу (для порівняння, у 2021 р. – понад 131,1 тис. заборонених предметів, у тому числі 211 одиниць вогнепальної зброї; у 2022 р. – майже 137 тис.; а у 2023 р. – майже 200 тис., у тому числі майже 5000 одиниць вогнепальної зброї та 3 гранати) [2–4];

- наявність об'єктів системи правосуддя, не прийнятих під охорону Служби судової охорони; недоліки щодо забезпечення будівель, приміщень судів та установ системи правосуддя необхідною кількістю сучасних систем (засобів) технічної, інженерно-технічної та пожежної охорони, що зумовлює ризик незабезпечення повною мірою охорони приміщень судових установ [5];

- наявність проблем щодо повного доукомплектування штатної чисельності управління ССО, яка особливо актуалізується в умовах воєнного стану у зв'язку з численними повідомленнями про загрозу безпеці громадян. Зокрема, значна неуккомплектованість підрозділів охорони та відділів оперативно-чергової служби спричиняє додаткове навантаження на фактично працюючих співробітників та створює ризики неналежного виконання завдань [5];

- недоліки щодо координації та взаємодії ССО та Державної судової адміністрації України у сфері забезпечення безпеки та ефективної роботи органів системи правосуддя;

- відсутність у деяких територіальних управліннях ССО відділень особистої безпеки суддів;

- проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти правосуддя;

- залучення співробітників Служби судової охорони до охорони об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів забезпечення життєдіяльності населення; заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів та забезпечення заходів громадської безпеки і порядку; складу груп з ліквідації диверсійно-розвідувальних груп [2];

- недоліки у взаємодії Національної поліції та інших суб'єктів забезпечення безпеки правосуддя зі Службою судової охорони;

- недоліки нормативно-правового регулювання правового статусу співробітників Служби судової охорони в умовах відсутності Закону України «Про статус Служби судової охорони України» (потребує розроблення);

- проблеми кримінально-правового захисту професійної діяльності, а також життя та здоров'я співробітників Служби судової охорони від протиправних посягань тощо.

Проведене нами дослідження показало, що зазначені чинники, які впливають на безпеку правосуддя в Україні в умовах воєнного стану, спричинили такі наслідки:

- 1) зниження рівня захищеності суддів, що в подальшому негативно впливає на якість виконання ними обов'язків щодо розгляду та вирішення судових справ, а також призводить до зниження рівня забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в державі. Тобто має місце надмірна віктимізація суддів, щодо яких вчиняються кримінальні правопорушення у зв'язку з розглядом певної категорії справ, а також віктимізація учасників судового процесу, якими можуть бути позивачі, відповідачі, співробітники прокуратури, оперативних підрозділів, слідчі, дізнавачі, детективи, захисники, представники особи, судові експерти та ін., а також осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду та ін.). Також негативним наслідком є те, що, на жаль, двоє працівників суду, які загинули від ракетного удару по Миколаївській ОДА, у якій був розміщений Господарський суд Миколаївської області, стали жертвами воєнного злочину [6]. Крім цього, в сучасних умовах воєнного стану надзвичайно гострим стало питання зниження рівня захищеності суддів, членів їхніх сімей та працівників

суду, які опинилися під загрозою затримання окупантами на тимчасово непідконтрольних територіях України, як, наприклад, це сталося в березні 2022 р. із суддею Іллічівського районного суду м. Маріуполя при спробі вийти з міста [7];

2) спричинення чи загроза спричинення шкоди професійній діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (які беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта, а також їх близьких родичів), та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу та співробітників будівлі (приміщень) суду. Зокрема, наслідком надходження повідомлень про замінування будівель судових установ, кількість яких, за інформацією Служби судової охорони України, значно зросла в період дії воєнного стану та в 2023 р. становила понад 3500 фактів, є тимчасове припинення діяльності судів та відповідно здійснення правосуддя [2]. Крім цього, у 2023 році на 59,4 % (порівняно з 2022 р.) збільшилася кількість облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів» КК України [8];

3) зменшення спроможностей суб'єктів забезпечення громадської безпеки в судах в умовах загрози артилерійських, ракетних та інших обстрілів держави-агресора, недофінансування та недоукомплектування штатної чисельності Служби судової охорони, а також участі у бойових діях та задіяння до документування воєнних злочинів росії значної кількості співробітників Національної поліції, які могли бути залучені до взаємодії під час виконання завдань і функцій Служби судової охорони. Таким чином, не вистачає сил для повноцінного забезпечення захисту правосуддя в судах;

4) зниження ефективності системи взаємодії Національної поліції та інших суб'єктів забезпечення безпеки правосуддя зі Службою судової охорони, що особливо актуалізує потребу у її удосконаленні, а також у розробленні Стратегії розвитку системи забезпечення захисту правосуддя. Як приклад, спроба обвинуваченого в липні 2023 р. втекти з-під варти у приміщенні Шевченківському районному суді міста Києва за допомогою вибухового пристрою, в результаті реалізації якої він загинув на місці, а двоє поліцейських постраждали [9];

5) потреба у криміналізації суспільно небезпечних діянь, які посягають на професійну діяльність, а також життя та здоров'я співробітників Служби судової охорони.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що, окрім негативних наслідків криміногенних впливів на безпеку правосуддя в умовах воєнного стану, є і позитивні, зокрема, актуалізація потреби у криміналізації суспільно небезпечних діянь, які посягають на професійну діяльність, життя та здоров'я співробітників Служби судової охорони, а також в удосконаленні системи взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки правосуддя, протидії криміногенним впливам на правосуддя та стратегічному плануванні забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні.

1. «Повітряна тривога» не завада: в Україні вперше судову залу облаштували в укритті. *RadioTrek*. URL : https://radiotrek.rv.ua/news/povitryana-trivoga-ne-zavada-v-ukrayini-vpershe-sudovu-zalu-oblashtuvali-v-ukritti_302908.html.

2. Звіт Служби судової охорони за 2023 рік. *Судова влада України*. URL : <https://sso.court.gov.ua/sso/pres-centr/news/1538022>.

3. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2021 рік. *Судова влада України*. URL : https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/2021.pdf.

4. Звіт Служби судової охорони за 2022 рік. URL : https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sso/2607/%D0%9D%D0%B0%20%D0%92%D0%A0%D0%9F.pdf.

5. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на виконання повноважень та завдань Службою судової охорони. Київ, 2023. 121 с. URL : https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/11-2_2023/Zvit_11-2_2023.pdf.

6. Хмельницька В. Опубліковано повний список загиблих внаслідок ракетного удару Росії по Миколаївській ОДА. *ТСН*. URL : <https://tsn.ua/ato/opublikovano-povniy-sписок-zagiblih-pid-chas-raketnogo-udaru-rosiyi-po-mikolayivskiy-oda-2029561.html>.

7. ВРП дякує всім причетним до звільнення з полону судді Юлії Матвєєвої. *Вища рада правосуддя*. URL : <https://hcj.gov.ua/news/vrp-dyakuye-vsим-prychetnym-do-zvilnennya-z-polonu-suddi-yuliyi-matvyevevoyi>.

8. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового

розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoropushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

9. Про надзвичайну подію, яка сталась 05 липня 2023 року у Шевченківському районному суді міста Києва та щодо тривалості судового розгляду. *Шевченківський районний суд міста Києва*. URL : <https://sh.ki.court.gov.ua/sud2610/pres-centr/news/1447651/>.

УДК 343.412

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/554-555

Сергій ЦИГУЛЬСЬКИЙ

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат історичних наук

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ЗГІДНО З ДЖЕРЕЛАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

На жаль, в Україні нині склалася така ситуація, що ми зіштовхнулися із найбільшою війною після Другої світової. Так, як і гітлерівські нацисти у свій час, путінські рашисти вчиняють системно і масштабно воєнні злочини. Тільки за час підготовки і написання статті у ніч на 2 березня 2024 р. росіяни вчинили страшну трагедію в Одесі. Внаслідок чергового воєнного злочину вони вбили 12 цивільних осіб, влучивши у житлову багатоповерхівку, п'ятеро з цивільних були діти. Росіяни навмисно атакують цивільні об'єкти, які не мають військового значення.

Поняття воєнних злочинів, зауважимо, варто розрізняти із військовими злочинами. Слова можуть бути схожі, але існує суттєва різниця. Якщо вдатися до міжнародного права та історії, то вперше термін «воєнний злочин» з'явився у 1945 р. У ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі воєнними злочинами називали порушення законів і звичаїв війни, що включають вбивства, жорстоке поводження або депортацію цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене військовою необхідністю [4, с. 121]. Вище військово-політичне керівництво, враховуючи здійснене росіянами і визначений термін, вписалося б у формат Нюрнберзького трибуналу. Зауважимо, що перші правила і закони війни почали формуватися у стародавні часи, а одним з перших сучасних нормативно-правових актів національного законодавства, який регулював питання заборони воєнних злочинів, був так званий Кодекс Лібера 1863 (Інструкція для керування діючою армією Сполучених Штатів). У цьому кодексі мова йшла про методи війни, допустимість воєнної необхідності, про те, що лише варварські армії вдаються до системної жорстокості щодо цивільного населення протилежної сторони [6; 2]. За критеріями XIX ст. російська армія завдяки її методам війни залишається варварською навіть у XXI ст.

Дослідники В. Репецький та В. Лисик наводять таке визначення воєнного злочину: «міжнародний злочин, що умисно чи з грубою необережності вчиняється комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту і полягає у масовому і серйозному порушенні норм міжнародного гуманітарного права та посягає на підзахисних осіб, їх права чи найважливіші принципи міжнародного гуманітарного прав» [4, с. 125]. В Женевських конвенціях 1949 р. міститься перелік воєнних злочинів, який був доповнений Додатковим протоколом I 1977 р.: перетворення цивільного населення, окремих цивільних осіб або демілітаризованих та безпечних зон в об'єкти нападу; здійснення нападу невибіркового характеру, що зачіпає цивільне населення або цивільні об'єкти, коли відомо, що такий напад буде причиною великої кількості смертних випадків та поранень серед цивільних осіб, та багато інших. Згідно зі ст. 8 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду воєнні злочини означають грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., а саме: будь-яке з таких діянь проти осіб або майна, що охороняються згідно з положеннями відповідної Женевської конвенції [5].

Воєнні злочини у цьому статуті знаходяться поруч із злочинами геноциду, проти